

JOURNALISMIA YHTEISÖTAITEEN HENGESSÄ

Mikä journalismin laji se sitten on?

Teksti ja kuvat: Merja Männikkö

Lisään ripauksen kokijaa, raportoijaa, tulkitsijaa ja aktivistia. Syntyy yhteisöllinen keitos, jossa kokemukset, faktat, merkitykset ja kannanotot porisevat yhdessä kulttuuriyhdistys Esteetön ry:n kattilassa saaden aikaan journalistisen tai taiteellisen gourmet-aterian.

Olen kutsunut yhteiselle aterialle Oulun Kulttuurivoimalan yhteisötaiteen monitoimijan **Pirjo Roponen-Lunnaksen** ja Kalevan toimittajan **Erkki Hujasen** tuomaan mukanaan oman tärkeän lisämausteensa yhteisölliseen keitokseen. Yhteinen ateriointi tapahtuu Oulun Palvelusäätiön Merikotkantien palvelutalossa. Meillä on aikaa yksi tunti. Sopan tulisi olla sitten syöty ja suut pyyhitty puhtaiksi.

Lainaan yhdysvaltalaisen yhteisötaiteilijan **Suzanne Lacy**n toimittamasta *Mapping the terrain*-teoksesta taiteilija **Jo Hansonin** yhteisötaiteen määritelmää ja kysyn ruokailijoiden mielipidettä siitä.

”Yhteisötaide pitää sisällään jotain hyvin yksityistä, suvaitsevaista ja lempeää, mutta samalla laajemmassa mittakaavassa yhteiskunnallisen väliintulon, välissä olemisen, johonkin puuttumisen.”

Pirjo Roponen-Lunnas: Minusta se kuulosti hyvin napakalta määritelmältä. Painottaisin yksityisyyttä siinä mielessä, että yhteisöt eivät ole yksinäisiä ja samaan muottiin puristettavissa. Kyllä yhteisöissä pitää dialogisuuden ja moniäänisyyden päästä esille.

Erkki Hujanen: Kyllä, olen samaa mieltä. Täytyy tutustua tuohon Suzanne Lacyyn tarkemmin.

Kun vahdin, ettei keitto pala pohjaan, palaan ajatuksissani taaksepäin ja hämmennän lisää Esteetön ry:n kaikille avoimien työpajojen moniäänistä keitosta vuodesta 2010. Totean, että esteettömän tanssin työpajoissa on ollut mukana näinä vuosina tanssijoita hyvin erilaisista lähtökohdista. Mukana on ollut eri-ikäisiä naisia ja miehiä, eläkeläisiä ja eri ammattien edustajia, terveitä ja pitkäaikaissairaita, vammaisia ja vammattomia. Kaikkia heitä on yhdistänyt kiinnostus tanssia kohtaan. Luova, vuorovaikutteinen tanssi on mahdollistanut sen, että taiteen ja liikkeen kautta on saatu näkyviin jotain sellaista, mitä sanoin ei ole pystytty ilmaisemaan.

Seuraavaksi lisään yhteiseen keittoon hieman suolaa, kun yhteisen aterioinnin aikana nousee tarve puhua kansalaisjournalismista ja siitä johdetusta yhteisöjournalismista.

Erkki Hujanen: No se yhteisöjournalismi onkin mielenkiintoinen termi. Onkohan sellaista käytetty koskaan? Kansalaisjournalismi on semmoinen parikymmentä vuotta vanha käsite, joka tuli Amerikoista ja sen nimenomainen idea oli, että ammattijournalistit menivät ja tekivät yhdessä kansalaisten kanssa. Kansalaiset edustivat jotain tiettyä yhteisöä tai ryhmää. He osallistuivat sen jutun tekoon tavallista, normaalia voimakkaammin eli jopa kirjoittivat osan siitä jutusta. Tämä toiminta olisi ehkä aika lähellä yhteisöjournalismia.

Tarinavirrasta yksi suurempi kertomus

Pirjo Roponen-Lunnas: Yhteisöjournalismi on mielenkiintoinen käsite. Minulla on siitä sellaisia visioita, joita olisi mielenkiintoista lähteä kokeilemaan. Olisi hyvä lähteä liikkeelle siitä, mitkä ovat ihmisten taidot tehdä kirjoituksia ja miten sitä journalistisen prosessin ajattelua ohjattaisiin niin, että kokemuksen äänen saisi esille. Kokemukset eivät nimittäin tule helposti pintaan. Minusta suomalaisen journalismin suorainen kriisi tänä päivänä piilee siinä, kun sitä miksi-kysymystä harvoin näkee, kun se on tätä tarinavirtaa, josta laajempi konteksti puuttuu.

Erkki Hujanen: Kyllä, tällä hetkellä journalismi on juuri tällaista tarinanvirtaa, josta puuttuu syvällisyys ja yhteiskunnallisuus. Ehkä yksi selitys tähän on radion muuttuminen kaupalliseksi ohjelmavirtoineen. Kyllä vielä 25 vuotta sitten enemmän kysyttiin sen perään, miksi näin tapahtuu.

Miten Esteetön ry:n ja sen jäsenten tarinat ovat viime vuosina päässeet esiin? Ne ovat tulleet julki ainakin lehtijutuissa, yhdistyksen kotisivuilla, valokuvissa, videoissa ja blogimerkinnöissä. Kun nuori yhdistys täyttää viisi vuotta keväällä 2016, on ajankohtaista tehdä yhteenvetoa tästä materiaalista ja miettiä sen yhteyttä laajempaan kontekstiin kuten oululaiseen tanssin kenttään. Esteetön ry:stä muodostuva yksi suuri tarina on päivitys siitä, missä kohtaa ollaan menossa vuonna 2016.

Kokijuudesta aktivismiin

Olen kuullut sanottavan: ”Mitä useampi kokki, sitä huonompi soppa.” Liittyköhän tämä mitenkään seuraavaan, kun jatkan ruokapöydässä Suzanne Lacyn määrittelemistä yhteisötaiteilijan rooleista: kokija, raportoiija, tulkitsija ja aktivisti. Toivottavasti ei. Kysyn, mitä yhtymäkohtia näillä rooleilla voisi olla journalistin työhön.

Erkki Hujanen: Nehän menevät aika lailla yksi yhteen. Ne toteutuvat journalismissa jonkinasteisesti riippuen vähän siitä, minkälainen toimittaja on kyseessä ja missä välineessä toimii. Suuri osa uutisjournalismista on lähtökohtaisesti raportoimista. Yksinkertaisesti kerrotaan maailmalle, että asia on tällä ja tällä tavoin. Siitä uupuu kuitenkin se tulkinta ja aktivismi. Eli toimittajat ovat nykyään varovaisia sitoutumattomissa lehdissä ottamaan kantaa johonkin tiettyyn suuntaan.

Kysyn yhtenä kokkina, että jääkö toimittajan rooli enemmänkin kokijan ja raportoijan rooliin vai puuttuuko Lacyn jaottelusta jokin rooli.

Erkki Hujanen: Aika harva toimittaja laittaa itsensä sillä tavoin likoon, että välittäisi niitä omia kokemuksiaan. Mietin, olisiko osallinen aika lähellä tätä kokijaa. Minämuotoinen teksti on lisääntynyt kolumneissa. Se, että toimittaja olisi kirjoittanut niin 20 vuotta sitten, oli täysin pois suljettua.

Pirjo Roponen-Lunnas: Lacyn kokija, raportoija, tulkitsija ja aktivisti perustuvat siihen yhteisötaiteen alkuvaiheeseen, jolloin yhteisötaide on ollut hyvin kriittistä ja tuonut esille esimerkiksi mustien ja ghettonuorten asioita. Niissä pitkällisissä prosesseissa syntyvät luontaisesti roolit kokija, raportoija, tulkitsija ja aktivisti. Kun olen haastatellut suomalaisia yhteisötaiteilijoita, jotka työskentelevät alkuperäisen yhteisötaiteen ihanteiden mukaisesti, tunnusomaista työprosessille on, että sieltä löytyy aktivistin rooli. Nykyisin, kun yhteisötaiteesta on tullut aika pinnallista, se on valtavirtaistunut ja muuttunut tällaiseksi sosiaaliseksi hyvinvointitaiteeksi. Siitä on tullut hyvin lyhytjänteistä toimintaa, joissa taiteilijaroolit jäävät laihoiksi.

Vuodesta 2009 oululaisen esteettömän tanssin alkutaipaleelta lähtien minulla on ollut vahva halu välittää yhteinen tärkeäksi muodostunut kokemus tekstinä muille. Olen kuvannut lehtijutussa tai blogissa tanssin jälkeen saavutettua yhteistä tilaa ”olotilaksi 20 cm:ä lattiataason yläpuolella”, jossa voi viipyä hetken ja palata sitten maanpinnalle takaisin arjen tasolle. Olen artikkeloinut työtäni neljästä eri suunnasta: kokijana tanssihetkessä, raportoijana ja tulkitsijana blogin yhteydessä ja hiljaisena aktivistina yhdenvertaisen tanssikulttuurin puolesta.

Journalismin ja yhteisötaiteen kumppanuus mahdollista

Monet kokit julkaisevat varsinaisen työnsä ohella keittokirjoja eli ottavat osaamisensa monipuolisesti käyttöön. Tiedustelenkin pöytäseuraltani lisää kahden eri työnäkökulman journalismin ja yhteisötaiteen yhdistelmästä.

Erkki Hujanen: Kyllä niissä työprosesseissa äkkiseltään ajateltuna on paljonkin yhteistä. Molempien taustalla voi olla hyvinkin isoja yhteiskunnallisia ajatuksia. Kyse on ilmaisusta sekä taiteen että journalismin kohdalla.

Pirjo Roponen-Lunnas: Niin, minustakin sen yhteisen ilmaisun löytäminen on keskeistä. Kyllähän usein yhteisötaiteilijat, jotka tekevät sen pitkän kaavan mukaan prosessinomaisesti, tekevät tausta- ja valmistelutyötä hyvin paljon ennen kuin menevät johonkin yhteisöön. Tavallaanhan se menee siihen samaan journalistisen taustatyön piikkiin. Sitten sen ilmaisun rakentaminen aidosti yhteisön kanssa yhdessä ja siltä luottamuksen saaminen, on pitkän tien päässä ja kiinni taiteilijan ammattitaidosta. Peräänkuulutan myös sitä, että yhteisölle selvitetään, mikä on jutun käyttötarkoitus ja merkitys. Kaiken kaikkiaan se mitä esitetään ulospäin taideteoksina, voi samalla olla kokonaisuutta tukevaa journalistista toimintaa. Kyseessä on journalismin ja yhteisötaiteen kumppanuus.

Erkki Hujanen: Olennaista on luottamus. Journalisti on reilusti ja avoimesti osallisena siinä, mitä yhteisössä tehdään. Kun ajatellaan tällaista yhteisöllistä journalismia, niin kyllä siinä on tärkeää vuorovaikutuksen ja yhteiskunnallisen keskustelun lisääminen, joka on sitten pohjana päätöksen teolle.

Keskinäinen luottamus syntyy yhteisessä tanssissa vähitellen. Esteettömässä tanssissa puhutaan ystävällisestä ja toisen henkilökohtaista reviiiriä kunnioittavasta kosketuksesta. Se, että antaa toisen koskettaa itseään, on seurausta siitä, että koetaan toinen luottamuksen arvoiseksi ja tilanne turvallisiksi. Ja se ei tapahdu hetkessä. Parhaimmillaan yhteisössä jaetaan lempeitä halauksia aina, kun tavataan.

Tulevaisuuden näkymiä

Nostan kattilan pois liedeltä ja totean, että yhteisöllinen keitos alkaa olla lopussa. Kaarran tulevaisuuden näkymiin ja pyydän pöytäseuralaisiani kuvailemaan yhteisötaiteen ja journalismin tulevaisuuden näkymiä.

Erkki Hujanen: Koko ajan on menty siihen suuntaan, että julkisuus eriytyy. On siis käytännössä olemassa hyvin monenlaisia medioita tai kanavia, joissa viestitään. Sosiaalinen media on saanut aikaan sen, että tällaiset kahvipöytäkeskustelut ovat siirtyneet nettiin julkisiksi. Se on muuttanut mediamaailmaa siten, että journalismilla on entistä pienempi osa tässä kokonaisuudessa. Sen takia journalismin pitäisi löytää oma roolinsa, se tuntuu olevan aika lailla hukassa tällä hetkellä.

Pirjo Roponen-Lunnas: Niin, tulevaisuuteen liittyen tilanne on sama taidemaailmassa. Siinä on näitä eriytymisen kenttiä aika paljon tänä päivänä. Yksi on kaupallistumisen virta, johon taidetta ja taiteilijoita ajetaan kovasti. Toinen virtaus on sosiaalinen taide. Kolmantena pyristelee siellä välissä autonominen taide. Kaikki nämä varmaan tulevat jotenkin keskenään kamppailemaan. Mutta se, mikä minua kiinnostaa yhteisötaiteen kannalta, on taiteilijan ja journalistin vapaus, yksilön vapaus tässä yhteiskunnassa. Kun me kuitenkin elämme sellaisessa maailmassa, jossa maat ovat globaalisti riippuvaisia toisistaan ja ekologiset prosessit sitovat sukupolvet yhteen. Silloin tällainen voimakas eriytyminen kaiken kaikkiaan lyö poskelle. Jos jokaisella on vain se oma pieni mielenkiinnon kohteensa, käy niin, että yhteinen asia ja vuorovaikutus unohdetaan, mikä kuitenkin on olennaisen tärkeää. Se on varmaan sitä journalismin ja yhteisötaiteen ideaalia se, että rakennetaan yhteistä henkistä, sosiaalista ja fyysistä tilaa, joka on kamppailun alaista tilaa.

Totean, yhteinen tila on kuin esteetön tila, jossa toteutuu syvä ihmisyyttä. Se on journalismia yhteisötaiteen hengessä, jossa avoimuus, vuorovaikutus ja tulkinta toteutuvat ja elintärkeä autonomia säilyy.

Lähteet:

Suzanne Lacy (toim.): Mapping the terrain –New Genre Public Art.

Merja Männikkö: Journalismia yhteisötaiteen hengessä – Kertomus oman ammatti-identiteetin etsinnästä.

Oulun ammattikorkeakoulu. Viestinnän koulutusohjelma. Opinnäytetyö Kevät 2015.

<http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2015052610248>

Lisätietoa: www.esteetonry.fi